

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки
Миколаївської обласної державної адміністрації

**Позашкільний еколого-натуралістичний заклад як інститут
соціалізації особистості**
(З досвіду роботи Миколаївського обласного еколого-натуралістичного
центру учнівської молоді)

Узагальнювали:
Т.Б. Троїцька
І.О. Попова
О.В. Ритенко
К.В. Пруднікова

Із визначення особистості випливає, що нею не народжуються, а стають в онтогенезі відносно пізно. Особливо важливим є те, що термін «особистість» має передусім соціальний зміст. Соціальний фактор формування особистості, який є визначним, та забезпечує її соціалізацію. Тільки в суспільстві можливе формування особистості, за його межами – це неможливо. Народна педагогіка наголошує: «З ким поведешся, від того й наберешся»; «З розумним будеш розумним, з дурнем і сам будеш таким», «Як у сім'ї злагідне життя, то й виросте дитя до пуття». Поняття «соціалізація» було перше введено в наукову систему понять американським соціологом Ф. Гідінгсоном наприкінці XIX століття. Він тлумачив його як «процес розвитку соціальної природи людини». В середині XX століття цей термін набув офіційного статусу теоретичного поняття. З'явилися різні підходи до визначення цієї проблеми. Наприклад, соціалізація як процес соціального навчання (Б. Скіннер, А. Бандура, В. Уолтер – представники біхевіоризму і необіхевіоризму); соціалізація як результат соціальної взаємодії людей (Ч. Кулі, Дж. Мід – представники школи символічного інтеракціонізму); соціалізація як процес рольового спілкування (Т. Парсонс, Р. Мертон – прихильники структурного функціоналізму). Загальною властивістю цих підходів є те, що соціалізація розглядається як процес соціальної адаптації, пристосування особистості до середовища шляхом засвоєння заданих суспільством норм, правил.

Вищевикладені підходи до визначення соціалізації основну увагу звертають лише на один її аспект – адаптацію людини в соціальному середовищі, і не надають значення зворотному впливові, тобто впливові особистості на соціальне оточення, активне відтворення нею суспільних відносин.

Соціалізація – це процес двобічний. З одного боку, людина набуває соціального досвіду, цінностей, норм, настанов, правил поведінки, властивих певним соціальним групам і суспільству, до яких належить. Вона активно вступає в систему соціальних взаємин. А з іншого – це процес активного відтворення нею системи соціальних зв'язків за рахунок її активної діяльності, активного входження в соціальне середовище: «...у соціалізувальному процесі індивід не лише включається в систему соціальних відносин шляхом оволодіння необхідними соціально-типовими, соціально значущими якостями, але й набуває неповторних, унікальних якостей, а це свідчить, що соціалізація – це й процес індивідуалізації особистості»;

«... соціалізація – це двосторонній взаємообумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення в систему суспільних відносин шляхом засвоєння як соціального досвіду, так і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна неповторна особистість».

Соціалізація – це процес засвоєння дитиною системи цінностей, норм та зразків поведінки, обов'язкових у певному суспільстві, а також навичок, які дають їй змогу ввійти у світ суспільних організацій.

Найважливішу роль у тому, якою виросте людина, як пройде процес становлення її як особистості відіграють люди, у безпосередній взаємодії з якими протікає її життя. Їх прийнято називати агентами соціалізації. На різних вікових етапах склад агентів специфічний.

Агенти первинної соціалізації – близькі та далекі родичі, друзі сім'ї, однолітки, вчителі, лікарі. Термін „первинна” означає найближче оточення людини. Агенти вторинної соціалізації – представники адміністрації школи, позашкільного закладу, керівники інших установ. Термін „вторинна” визначає те, що здійснює менший вплив на людину.

Первинна соціалізація найбільш інтенсивна в першій половині життя людини, хоча зберігається у другій половині. Вторинна соціалізація, навпаки, охоплює другу половину життя, коли людина стикається з формальними організаціями та установами, так званими інститутами вторинної соціалізації: виробництвом, державою, засобами масової інформації, армією.

Соціалізація реалізується у таких головних сферах як діяльність, спілкування та самопізнання. Процес соціалізації може проходити як стихійно, під впливом неорганізованих факторів соціального середовища, так і цілеспрямовано з використанням різних засобів. Серед головних факторів, які безпосередньо впливають на становлення особистості, є: сім'я, дошкільний навчальний заклад, школа, позашкільне середовище тощо. Ці фактори створюють мікроклімат, що стихійно та цілеспрямовано впливає на соціальний розвиток особистості. В такому разі сім'ю, дошкільні навчальні заклади, позашкільні заклади та школу називають інститутами соціалізації. Підкреслюючи ефективність педагогічного впливу інститутів соціалізації, треба сказати, що:

- інститут сім'ї, що є найважливішим фактором соціалізації дитини, не завжди розглядає процес формування особистості як педагогічно організований, тобто він не має чіткої виховної мети, проходить під впливом нестабільних емоційно-психічних або фізичних станів батьків або асоціальних зразків поведінки;

- інститут освіти (дошкільні навчальні заклади, школа, вищі навчальні заклади) у зв'язку з економічно нестійкою ситуацією в суспільстві не завжди виконує свої соціально-педагогічні функції; сьогодні він орієнтований на процес передачі знань, умінь, навичок. І хоча існує багато теоретичного та практичного матеріалу, присвяченого виховній роботі в школі, у сучасних вчителів часто не має сил, часу та бажання на їх втілення в життя. Таким чином, соціальне виховання в сучасних закладах освіти не завжди здійснюється на належному рівні.

- неформальні дитячі об'єднання не завжди мають позитивне соціальне навантаження;

- такі інститути соціалізації як позашкільні заклади (центри позашкільної освіти, палаци дитячої творчості, клуби за інтересами тощо) орієнтовані на соціальне виховання, формування гармонійно розвинутої, соціально-адаптованої особистості, що має високий рівень самореалізації у суспільстві.

Соціалізація особистості вихованця в Миколаївському обласному еколого-натуралістичному центру учнівської молоді здійснюється під впливом середовища, осіб і організаційно-масових заходів досягається наступними методами:

- формування комунікативних навичок особистості;
- формування стилю та культури поведінки;
- формування екологічно-свідомої особистості;
- послідовне залучення вихованця до численних типів та видів відносин в основних сферах його життєдіяльності – спілкуванні, грі, пізнанні, практичній та науковій діяльності.

Важливим є врахування організаційно-педагогічних принципів, що характеризують роботу ОЕНЦУМ, як сучасного закладу освіти: науковість, системність, мобільність; компетентнісна спрямованість; варіативність вибору змісту, форм, методів і засобів організаційно-масової та виховної роботи з урахуванням регіональних аспектів розвитку освіти.

Формування комунікативних навичок особистості вихованця ОЕНЦУМ відбувається через участь у навчальних тренінгах, опитування, взаємодію із засобами масової інформації, участь у семінарах, роботу в інтернет-газеті «Юннатівський вісник», сайті ОЕНЦУМ, угрупованнях соціальних мереж.

Взаємодія із ЗМІ відбувається у формах: написання відгуків, власних віршів, проведення інтерв'ю та опитувань. Взаємодія із ЗМІ дає вихованцям можливість навчитися опосередковано спілкуватися з місцевою громадою, доносити сутність особистісних проблеми, викликати зацікавленість та бажання включитися у громадську діяльність.

Однією з форм набуття комунікативних навичок є проведення соціологічних опитувань. Така форма дає можливість з'ясувати потреби, інтереси учнів, погляди на певні проблеми та шляхи їх вирішення. Результати опитувань по проблемах активізації пізнавальної та науково-дослідної діяльності вихованців гуртків, мотивації їх творчої діяльності враховуються при плануванні роботи по вдосконаленню навчально-виховного процесу в позашкільному закладі.

Процес формування стилю та культури поведінки спрямований на осмислення й оцінку взаємозв'язків між людьми, їх культурою і навколишнім середовищем. Реалізація програм гуртків «Народна творчість», «Рослини – символи України», «Художня обробка соломки та прикладний декор», «Флористика та прикладний декор», «Юні квітникарі-аранжувальники» передбачає навчально-пізнавальну, дослідницьку, проблемно-пошукову діяльність з елементами народної педагогіки, яка впроваджується у різноманітних формах, найбільш поширена з яких – проектна діяльність. Застосування проектної діяльності в ОЕНЦУМ спрямоване на формування у вихованця досвіду самостійного та колективного пошуку нових знань і використання їх на практиці. Формування риторичної компетенції гуртківця, навчання раціональної мовленнєвої поведінки у різних ситуаціях спілкування через всебічне вивчення краси, енергетичності і розумності людського слова; співвіднесення цих властивостей слова з почуттям, волею і розумом людини;

дослідження усіх можливих виявів у слові прекрасного і відразливого, необхідного і зайвого, розумного і нерозумного; пізнання найдієвіших способів завойовувати словом прихильність людей – основні цілі програм гуртків «Екологічний театр», «Природа крізь призму англійської мови», «Основи публічного мовлення».

Активні форми комунікації сприяють залученню учнів до загальноміських та обласних заходів: акцій, конкурсів, виставок, ігор. Метою проведення масових заходів є пошук дітей зі стійким інтересом до біологічних наук, залучення їх до дослідницької та практичної діяльності в різних напрямках біологічних та аграрних наук.

Формування комунікативних навичок забезпечує підвищення ефективності взаємодії особистості з суспільством у цілому. В навчально-виховному процесі ОЕНЦУМ створюються умови, які стимулюють індивіда до творчої самореалізації. Індивід у цьому процесі не тільки засвоює норми, правила, стереотипи поведінки, але й творче змінює культурні традиції суспільства. Ознайомлення дітей зі світом живої та неживої природи, місцем людини у довкіллі, прищеплення навичок відповідального ставлення та спілкування з природою, закладення правових основ юного еколога. Природнича освіченість передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. В цьому допомагає робота гуртків «Юні природознавці», «Юні екологи», «Природознавство для дошкільників» тощо.

Будь-яке суспільство зацікавлене у своєму продовженні в наступних поколіннях. Таке продовження є не лише біологічним, але й духовним, і соціальним. Тому велике значення має соціальна адаптація особистості, тобто процес свідомого засвоєння людиною моральних норм і цінностей, які існують в даному суспільстві, та її здатність адаптуватися до суспільного середовища, самореалізуватися, впливати на суспільні процеси. Метою соціальної адаптації є засвоєння і розвиток досягнень даного суспільства, подолання певних життєвих труднощів і проблем, пошук людиною шляхів найбільш ефективного пристосування до суспільства.

Розвиток суспільства залежить від того, як ми будемо розуміти мету, завдання і зміст освіти, які напрямки розвитку вважатимемо пріоритетними. Сучасне суспільство потребує нового типу особистості з високим рівнем культури й духовності, спроможної самостійно приймати рішення, робити свій вибір, гнучко реагувати на зміни обставин і самому створювати обставини.

У вирішенні проблем соціальної адаптації дітей істотну роль відіграє система позашкільної освіти, яка орієнтована на задоволення різноманітних потреб, інтересів учнів, на безконфліктну інтеграцію в суспільство.

Соціальну адаптацію ми розглядаємо як процес специфічної адаптивної діяльності, обумовлений змінами соціальної дійсності і спрямований на оптимізацію взаємодії особистості з оточуючим соціальним середовищем у

відповідь на появу у ньому факторів, які відсутні у індивідуальному досвіді суб'єкта. Структура цієї діяльності включає в себе оцінку характеру та значущості змін, а також здійснення на цій основі необхідної корекції поведінки особистості та перетворення навколишнього середовища у відповідності до її потреб, інтересів і мети діяльності в ньому. Тому процес соціальної адаптації ми розглядаємо як збереження стану фізичного, психічного і соціального благополуччя особистості.

В умовах позашкільного навчального закладу зовнішніми факторами процесу соціальної адаптації учнів є наступні: діяльність педагога; зміст, форми та методи навчання і виховання; організаційно-педагогічні умови навчання і виховання.

Зміст процесу соціальної адаптації вихованців гуртків у позашкільних навчальних закладах обумовлений специфічними особливостями позашкільної освіти і забезпечує:

- набуття допрофесійних знань та навичок, які допомагають учням зорієнтуватися у виборі майбутньої професії, що зокрема дозволяє їм почувати себе впевненими у майбутньому;
- надання учням можливості реалізувати себе, досягти успіху в обраній сфері діяльності, що позитивно впливає на самооцінку особистості, підвищує її статус у колі однолітків і дорослих;
- заняття різними видами творчої діяльності, мистецтвом, що позитивно впливає на психічну сферу особистості;
- більш вільне, ніж у загальноосвітній школі, спілкування учень-учень, учень-педагог допомагає учням набути навичок суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
- залучення учнів до участі у масових заходах (концертах, конкурсах, змаганнях тощо), що позитивно впливає на емоційний стан особистості;
- компенсацію недоліків виховання у сім'ї та загальноосвітній школі, а також корекцію певних рис особистості учня.

Соціалізація особистості через проведення дослідницької діяльності у Миколаївському ОЕНЦУМ. В умовах сучасного ринку праці зростає значущість знання і тому в освітніх закладах, в тому числі позашкільних, виникає необхідність пошуку нових методів навчання і виховання, спрямованих на пропаганду інтелектуальних цінностей і авторитет знань, навичок наукової роботи і передпрофесійної наукової діяльності.

Найбільш придатною для вирішення питань соціалізації учнівської молоді до навчання виступає науково-дослідна діяльність школярів, основною функцією якої є стимулювання учнів до пізнання світу, себе і себе в цьому світі.

Під дослідницькою діяльністю слід розуміти творчий процес спільної діяльності двох суб'єктів (вчителя і учня), пов'язана з вирішенням творчих дослідницьких завдань із заздалегідь невідомим рішенням, результатом якої є формування дослідницького стилю мислення і світогляду в цілому, і яка

передбачає наявність основних етапів, характерних для дослідження у науковій сфері. Важливо розуміти, що науково-дослідна діяльність учнів це процес спільної роботи учня і педагога. Тому при написанні робіт учитель повинен розуміти головну мету і основні завдання роботи.

Організація науково-дослідної діяльності школярів дозволяє розвивати в учнів пізнавальні інтереси, самостійність, культуру навчальної праці, дозволяє систематизувати, узагальнювати, поглиблювати знання з певної галузі навчального предмету і вчить їх застосовувати на практиці.

Самим сенситивним періодом для формування основ дослідницької діяльності є підлітковий період. В цей час, за словами Л.С. Виготського, “відбувається підйом уяви і глибоке її перетворення”. Основними завданнями науково-дослідної роботи є:

- формування у школяра інтересу до наукової творчості, навчання методиці і способам самостійного вирішення науково-дослідних завдань;
- розвиток творчого мислення і самостійності, поглиблення і закріплення отриманих при навчанні теоретичних і практичних знань;
- виявлення найбільш обдарованих і талановитих школярів, використання їх творчого і інтелектуального потенціалу для вирішення актуальних завдань.

Головне завдання – забезпечення учня необхідними знаннями і вміннями, на основі яких формуються наукове мислення і дослідницька культура.

Знання учнів знаходяться в прямій залежності від обсягу і систематичності їх самостійної пізнавальної діяльності. Для того, щоб знання були результатом їх власних пошуків, вчителю необхідно організувати ці пошуки, управляти ними. Все це можна здійснити через організацію науково-дослідної діяльності учнів.

Існує кілька рівнів проходження учнів через дослідницьку діяльність:

1 рівень – репродуктивний, включає елемент входження в пошукову, науково-дослідну діяльність через систему олімпіад, конкурсів, оглядів.

2 рівень – емпірико-практичний, що передбачає ускладнений елемент проходження учнів через систему екскурсій, колекціонування тощо.

3 рівень – дослідницький, експериментальний, що включає ускладнений елемент проходження учня через систему спецкурсів.

4 рівень – творчий, продуктивно-діяльнісний, що включає власне дослідницьку і експериментальну роботу, пов'язану з конструюванням, моделюванням і захистом своїх проектів.

Продуктом науково-дослідної діяльності школярів є творча науково-дослідна робота. Виділяють п'ять видів творчих дослідницьких робіт:

Реферативні – роботи, в основу яких входять збір і представлення інформації з обраної теми. Суть реферативної роботи – вибір матеріалу з першоджерел, що якнайповніше висвітлюють проблему. Специфіка реферату полягає в тому, що в ньому немає розгорнутих доказів, порівнянь, міркувань. Реферат відповідає на питання про те, що нового міститься в тексті. Наприклад: “Роль лісу в житті людини”.

Описові – творчі роботи, спрямовані на спостереження і якісний опис явища. Ці роботи можуть мати елемент наукової новизни. Особливістю є відсутність кількісної методики дослідження. Наприклад: “Спостереження за міграцією популяції білок в районі дослідження”.

Проектні – творчі роботи, в основу яких покладено опис заздалегідь спланованого результату з вирішення якої-небудь проблеми, значимої для учасників проекту. Наприклад: “Народні традиції у вирішенні екологічних проблем регіону”

Експериментальні – творчі роботи, написані на основі виконання експерименту, який описаний в науці і має відомий результат. Дані роботи носять швидше ілюстративний характер, передбачають самостійне трактування особливостей результату залежно від зміни вихідних умов. Наприклад: “Екологічний моніторинг по вивченню стадій переродження лісу”.

Дослідницькі – творчі роботи, виконані за допомогою коректної з наукової точки зору методики, мають отриманий за допомогою цієї методики власний експериментальний матеріал, на підставі якого зроблено аналіз і висновки про характер досліджуваного явища. Особливістю таких робіт є непередбачуваність результату, який можуть дати дослідження. Наприклад: “Антропогенний вплив місцевого населення на екологічний стан лісового біогеоценозу”.

Всі творчі роботи мають загальні елементи:

1. Всі роботи розпочинаються з опрацювання літературних джерел, але при виконанні реферативних робіт аналіз літератури є основним вмістом роботи, а при виконанні проектних, експериментальних, описових, дослідницьких робіт аналіз літературних джерел виступає як літературний огляд даних про досліджуване явище.

2. У методичному плані всі види робіт структуровані на постановку проблеми, власне матеріал і висновки.

Відмінністю дослідницьких робіт від інших видів творчих робіт є:

1. Практична методика дослідження обраного явища.
2. Власний експериментальний матеріал.
3. Аналіз отриманих даних і зроблені на його основі висновки.

Серед учнів-учасників МАН було проведено опитування з метою виявлення мотивів науково-дослідницької діяльності учнів. Основне питання – “Що спонукає учнів займатися науково-дослідницькою роботою?” Аналіз результатів дозволив виявити дві групи мотивів: широкі соціальні мотиви (відповідальність, самовизначення та самовдосконалення, благополуччя, престижу, уникнення неприємності); суто навчально-пізнавальні мотиви (цікавить сам зміст і процес навчально-дослідницької діяльності). Анкетуванням було охоплено 65 респондентів (учнів-членів МАН). Отримано такі результати: 25% учнів цікавить зміст, а 20% захоплює процес науково-дослідницької діяльності; у 20% учнів домінує мотив самовизначення і самовдосконалення; 20% вважають наукову діяльність престижною; у 15% учнів домінує мотив відповідальності; для 5% домінуючою є мотивація

благополуччя; у 5% учнів домінує мотивація уникнення неприємностей. Ми переконані, що участь молоді у відділеннях і секціях МАН успішно вирішує проблеми індивідуалізації та диференціації навчання, формування навичок самоаналізу і творчості, мотивів досягнення мети, потреби в самореалізації, вчить робити власні винаходи, відкривати нові факти в науці. Напрацьований досвід роботи з обдарованими та схильними до науково-дослідницької діяльності дітьми дозволяє: відслідковувати та коригувати зростання питомої ваги учнів, учасників конкурсів-захистів наукових робіт різних рівнів, дійсних членів МАН; спостерігати за зміною особистісних освітніх та виховних орієнтирів учасників МАН, зростанням їх інтелектуального потенціалу; виявляти домінуючі чинники та напрямки науково-дослідницької діяльності на конкретні проміжки часу, розробляти технології їх впровадження в навчальний процес та самоосвітню діяльність.

Процес розвитку дослідницьких здібностей старшокласників набуває ефективності за умов створення у навчальному закладі цілісної системи відбору, діагностики та навчання обдарованих учнів, а також за умов залучення учнів старшої школи до науково-дослідної роботи у Малій академії наук і шкільних наукових товариствах учнів.

Саме таку систему напрацьовано у Обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді.

Система роботи з обдарованою молоддю в ОЕНЦУМ. На базі Обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді понад 20 років працює наукове товариство «Екос», яке об'єднує учнів, що займаються чи бажають займатися у наукових секціях МАН хіміко-біологічного спрямування.

Також ОЕНЦУМ координує роботу Миколаївського територіального відділення МАН України відділень Хімії і біології, Екології та аграрних наук, що включає секції: загальна біологія, біологія людини, хімія, медицина, валеологія, психологія, ботаніка і зоологія, екологія, раціональне природокористування та охорона навколишнього середовища, селекція та генетика, ветеринарія та зоотехнія, агрономія, лісознавство.

За час існування Малої академії наук у ОЕНЦУМ створено дієву, ефективну систему роботи з обдарованою молоддю, яка складається з наступних ланок:

- наукове товариство «Екос»;
- екологічна експедиція.
- науково-методичний супровід;
- психологічний супровід;

Наукове товариство (НТ) «Екос» у ОЕНЦУМ створено у 1995 році з метою організації профільної навчально-пізнавальної та пошуково-дослідницької діяльності обдарованих дітей та учнівської молоді, сприяння їхній творчій самореалізації у процесі пошуково-дослідницької роботи, формування креативної культури.

Основними завданнями НТ «Екос» є :

– виявлення, підтримка й розвиток інтелектуально обдарованих дітей, стимулювання їхньої творчої самореалізації в процесі навчально-пізнавальної та пошуково-дослідницької діяльності;

– формування національної самосвідомості творчої особистості, її активної громадянської позиції;

– сприяння професійному самовизначенню інтелектуально обдарованої учнівської молоді відповідно до інтересів та здібностей;

– формування культури творчої та наукової діяльності.

Наукове товариство «Екос» спрямовує індивідуальну роботу зі здібною молоддю для розвитку в них творчого підходу до навчання за такою моделлю: вивчення предмета → творчий задум → створення плану → проведення дослідження → втілення в матеріальну форму (науково-дослідницьку роботу) → захист наукової роботи (участь у конкурсі).

Відвідуючи заняття секцій НТ, вихованці зможуть:

- обрати актуальну тему наукового дослідження;
- ознайомитись із методикою проведення та здійснити власне наукове дослідження;

- отримати консультації щодо написання та оформлення науково-дослідницької роботи;

- розробити та сконструювати задуману модель або прилад;

- підвищити рівень своїх знань з певного, обраного учнем-членом НТ, профілю.

У рамках НТ «Екос» діють «Школа юного селекціонера» та «Школа юного оратора».

Головне завдання «Школи юного селекціонера» – дати вихованцям змогу навчитися займатися науковою роботою, розвинути свій інтелект у самостійній творчо-науковій діяльності у галузі селекції. Головне правило для учнів-слухачів «Школи юного селекціонера» – особистий інтерес та відповідальність. Учням-дослідникам пропонуються дослідження з селекції борідкових ірисів на селекційному відділку науково-дослідної ділянки ОЕНЦУМ. Характерною ознакою цієї роботи є її довготривалість. У «Школі юного селекціонера» наші вихованці вчаться відповідально ставитися до проведення досліджень та обробки результатів, адже «плоди» їхньої праці слугуватимуть підґрунтям для дослідницької роботи наступних поколінь юних селекціонерів.

Результатом селекційних досліджень стає написання наукової роботи в МАН, а також для участі у Всеукраїнському конкурсі «Юний селекціонер».

Для обдарованих учнів, які воліють займатися науково-дослідницькою діяльністю, створено наукове товариство «Екос» Миколаївського ТВ МАН України.

Секція «Психологія» Малої академії наук України, МАН, є творчим об'єднанням учнівської молоді, яке забезпечує її інтелектуальний і духовний розвиток, підготовку до активної діяльності в галузі науки, сприяє професійному самовизначенню. На осінній та зимовій сесії слухачів МАН практичним психологом читаються лекції.

В рамках роботи секції «Психологія» Миколаївського територіального відділення Малої академії наук України практичним психологом здійснюється підготовка до участі у конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт. Для слухачів секції проводяться індивідуальні та групові консультації щодо написання та оформлення науково-дослідницької роботи з психології. Вони супроводжуються тренінговими заняттями з самопрезентації, навчанням прийомам саморегуляції, аутотренінгу тощо.

Вихованці Наукового гуртка з психології неодноразово ставали призерами обласного етапу та учасниками всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт.

Одним із важливих аспектів соціалізації учнівської молоді в процесі наукової діяльності є формування у них уявлення про наукову діяльність як публічну діяльність. Недостатньо зробити гарне дослідження та написати за його результатами наукову роботу, треба ще вміти достойно її представити перед вибагливою аудиторією, аргументовано довести її актуальність та значущість. Саме на це й спрямовані заняття у «Школі юних ораторів».

Метою зазначеної Школи є:

- розвинути комунікативні навички (мовлення та слухання) у вихованців;
- навчити їх переконливо висловлювати свої погляди, використовуючи прийоми вербальної та невербальної комунікації;
- удосконалити їхні вміння спілкуватися з аудиторією;
- сформувати у них навички підготовки та аналізу (самоаналізу) публічних виступів.

Сучасна риторика – це не лише технології мовлення за вузьким розумінням слова. Дослідники поряд з питаннями вербальної комунікації приділяють значну увагу проблемам невербальної комунікації. Важливими складниками сучасного ораторського мистецтва вважають такі як:

- проксеміка – використання знання просторів чи територій у процесі комунікації;
- кінестетика – використання жестів, рухів, виразів обличчя, зокрема зоровий контакт у процесі комунікації;
- хронеміка – спосіб використання часу та його зв'язок із цінностями;
- пармова – невербальні елементи голосу, такі як сміх, схлипування, інтенсивність і немовні висловлювання (типу “ех”, “гм”);
- мовчання – у деяких культурах дуже цінується; у західній культурі мовчання спричинює незручність;
- хаптика – використання доторків для комунікації;
- ольфактика – використання запахів як частини комунікативного процесу;
- окулістика – використання погляду в процесі комунікації;
- одяг та зовнішній вигляд – важливість одягу під час передачі соціальних значень.

Основними принципами академічного красномовства – а саме на цей тип публічного мовлення зроблений наголос у програмі «Школи юних ораторів» – вважають: наукову глибину висловлюваного матеріалу, точність, логічність (обґрунтованість, доказовість, спрямованість на пошук істини), урахування компетентності адресата.

Немає сумніву в тому, що знання ораторського мистецтва необхідне кожному, хто бере активну участь у суспільному житті. Грамотне публічне мовлення будь-якої людини, а особливо сучасного науковця, можна вважати не лише візитною його самого та також організації, яку він представляє, а й критерієм рівня його соціалізації.

Однією із форм екологічної освіти і виховання, соціалізації вихованців ОЕНЦУМ є проведення екологічних експедицій. Ця форма роботи має на меті більш досконало поширювати екологічні знання, залучати дітей до реальної природоохоронної справи, до науково-дослідницької роботи, до виховання в природі, а головне – допомагає дітям знаходити світ захоплень.

Безпосередня практична діяльність учнів в природі при необмежених в часі й просторі можливостях створює сприятливі умови для значного і стабільного формування екологічної культури (її інтелектуального, ціннісно-мотиваційного та діяльнісного компоненту) підростаючого покоління, тобто формує новий тип мислення і дій щодо навколишнього середовища.

Вже 18 років поспіль ОЕНЦУМ організовує проведення щорічних екологічних експедицій на території Єланецького степу. Учасниками заходу є учні 8-10 класів, вихованці наукових гуртків нашого закладу.

Методисти ОЕНЦУМ при розробленні програми експедиції намагаються урізноманітнити її цікавими методиками екологічних досліджень. Обов'язковим є вивчення рослинного покриву та тваринного світу природоохоронної території.

На основі зібраних під час експедицій матеріалів були написані цікаві наукові роботи. Наприклад, «Динаміка рослинних угруповань природного заповідника «Єланецький степ» (за матеріалами екологічних експедицій Миколаївського ОЕНЦУМ)», «Вивчення популяції ящірки прудкої на території заповідника «Єланецький степ», «Адвентивна фракція синантропної флори природного заповідника «Єланецький степ» тощо.

Не менш важливим надбанням, ніж наукові здобутки вихованців під час експедицій, є й проходження ними своєї школи соціалізації. Адже експедиція – це співжиття колективу в незвичних виробничих та соціально-побутових умовах, далеких від звичного для більшості рівня комфорту. Вміння налагодити стосунки із колегами, забезпечити всі умови для успішного виконання головної мети (починаючи із елементарних побутових вимог і закінчуючи створенням атмосфери психологічного й соціального комфорту в умовах майже екстремальних) – ось найбільш цінний багаж соціалізації, який привозять вихованці із екологічних експедицій.

Науково-методичний супровід. З метою активізації роботи наукових товариств учнів, сприяння модернізації змісту науково-дослідницької, експериментальної та практичної діяльності обдарованої молоді Обласний

еколого-натуралістичний центр учнівської молоді щороку проводить обласні семінари для керівників секцій учнівських наукових товариств ТВ МАН відділень Хімії та біології, Екології і аграрних наук. Основними питаннями, що розглядаються, є:

- аналіз попереднього обласного конкурсу-захисту та обговорення результативності Всеукраїнського конкурсу-захисту МАН;
- пріоритетні напрямки досліджень;
- обмін досвідом з організації дослідницької діяльності у наукових товариствах.

У семінарах в якості доповідачів охоче беруть участь викладачі вищих навчальних закладів міста (МНУ, МДАУ, НУК), які допомагають в організації та проведенні заходів Малої академії наук.

Крім того, методичним кабінетом ОЕНЦУМ проводиться робота з написання, перезатвердження та популяризації програм наукових гуртків. Наприклад, вже протягом п'яти років за авторською програмою наукового гуртка з психології успішно працює творче об'єднання ОЕНЦУМ та стабільно показує високі результати на обласних конкурсах-захистах МАН.

Психологічний супровід. Психологічна служба ОЕНЦУМ надає велику допомогу в організації та розвитку науково-дослідницької роботи в закладі. Серед інтелектуально обдарованих учнів, які беруть участь у роботі наукового товариства, є такі, хто сам демонструє свої інтелектуальні вміння. Але є й невпевнені в собі, інертні. З такими учнями проводяться тренінгові та корекційні заняття.

Передусім використовується діагностика, за допомогою якої психолог визначає завдання, які він вирішуватиме в ході корекційних занять з учнями. Паралельно вивчаються комунікативні вміння вихованців, які прагнуть взяти участь у науково-дослідницькій роботі.

Для вивчення інтелектуального потенціалу учнів корисним може бути тест для оцінювання нереалізованого інтелектуального потенціалу. Такий тест дає змогу прогнозувати успіхи в тих сферах діяльності, які базуються на використанні мовних засобів. Це діяльність, в якій виявляється вербальне мислення людини, а не наочно-образне.

Цей тест може дати інформацію не тільки про результати сьогоднішнього дня, а й про те, чого можна досягти в результаті особистої інтенсивної інтелектуальної діяльності.

Після обробки отриманої в ході вивчення інформації психолог зможе використати її для проведення семінарів з педагогами, які допомагатимуть учням займатися науково-дослідницькою роботою.

Психолог під час розвивальних занять використовує різні вправи для розвитку пам'яті, уваги, логічного мислення, творчого та нестандартного мислення, стимулює розвиток дослідницьких якостей учнів. Усе це допомагає зробити участь дітей у роботі наукового товариства цікавою і розвивальною. У дітей змінюється ставлення до інтелектуальної праці, її значущості в реальному житті.

Діяльність психолога щодо соціальної адаптації вихованців. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено та обґрунтовано критерії соціальної адаптації учнів гуртків у позашкільному навчальному закладі. До критеріїв відносимо наступні:

- когнітивний (самооцінка особистості; розуміння та адекватність суб'єктивного сприйняття соціальної дійсності),
- емоційний (емоційний стан особистості; вміння керувати власними емоціями),
- поведінковий (відповідність вчинків загальноприйнятим моральним нормам, законам суспільства),
- соціальний (вміння суб'єкт-суб'єктної взаємодії; взаємини з батьками, педагогами, однолітками).

Процес соціальної адаптації вихованців гуртків позашкільного навчального закладу буде більш ефективним, якщо він буде здійснюватися у межах спеціально створених організаційно-педагогічних умов, а саме:

- формування адекватної самооцінки особистості шляхом активного осмислення учнем власної індивідуальності, поведінки і діяльності в соціумі;
- навчання учнів вмінню керувати власними емоціями;
- набуття учнями досвіду соціальної поведінки.

Питання соціальної адаптації вихованця гуртка є одним з ключових у діяльності практичного психолога Обласного еколого-натуралістичного Центру учнівської молоді.

Робота з соціальної адаптації підлітків, яку здійснює психолог ОЕНЦУМ, спрямована на психологічний супровід та підтримку творчої особистості, впевненої у власних силах, здатної до адекватної самооцінки. Діяльність психолога з питань соціальної адаптації вихованців гуртків не відокремлена від роботи закладу, є результатом плідної співпраці зі всіма учасниками навчально-виховного процесу: педагогами, батьками, учнями.

- Ключові питання соціальної адаптації учнів в ОЕНЦУМ:
- Створення позитивного психологічного клімату в колективі гуртка;
- Створення сприятливих умов на заняттях гуртків, які ґрунтуються на повазі та довірі, сприяє успішній адаптації вихованців до гурткової роботи;
- Розвиток самоусвідомленості учня, впевненості у власних силах, вимогливості до себе, самокритичності, відповідальності, здатності до саморегуляції поведінки;
- Застосовування педагогами таких методів виховної роботи, які відволікають увагу молоді від негативного впливу засобів масової інформації, виховання людяності, духовності, здатності співпереживати;
- Залучення вихованців гуртків до активної участі в житті закладу за допомогою різноманітних масових заходів;

- Виховання екологічної культури, любові до природи, дбайливого ставлення до природних об'єктів, рослин, тварин на заняттях гуртків;
- Патріотичне виховання на заняттях гуртків.
- Вищезазначені заходи не лише сприяють вихованню всебічно розвиненої особистості, а й позитивно впливають на їх навчальні досягнення.

Психодіагностична діяльність психолога щодо соціальної адаптації вихованців гуртків:

Для учнів:

- Індивідуальна психодіагностика учнів (діагностика пізнавальних процесів, типу темпераменту, акцентуацій характеру, з метою виявлення здібностей та обдарувань) – діагностичні обстеження проводяться з метою визначення загальних та специфічних здібностей вихованців для спрямування їх навчально-творчої діяльності, за замовленням, під час консультацій;
- Визначення мотивів вибору професії, професійних намірів, схильностей, професійної спрямованості (щорічно в жовтні та березні поточного року);
- Діагностика творчого мислення, креативності;
- Діагностика екологічної свідомості, ставлення до природи та природних об'єктів;
- Вивчення особливостей СПК колективу гуртка (щорічно, протягом навчального року).

Здатність особистості адаптуватися до соціального середовища є однією із заporук її успішного входження в колектив, а як наслідок – внутрішнього комфорту. Адже завданням освіти на сучасному етапі є формування такої особистості, яка буде впевнено почуватися у будь-якому колективі, вірити у власні можливості, знаходити спільну мову з різними людьми. Саме тому так важливо приділяти багато уваги питанню соціальної адаптації особистості під час навчання в позашкільному навчальному закладі.

За результатами психодіагностичних досліджень щорічно проводяться корекційно-відновлювальні заняття. Широкого застосування набули тренінгові заняття, спрямовані на розвиток пізнавальних процесів та комунікативно-творчих здібностей вихованців, створення оптимального соціально-психологічного клімату в колективі гуртка, з метою емоційного розвантаження учнів після уроків, арт-терапевтичні заняття. Також для вихованців гуртків проводяться просвітницькі заняття з метою набуття навичок здорового способу життя. В систему корекційно-відновлюваної та розвивальної роботи практичного психолога ОЕНЦУМ включені еколого-психологічні тренінги, ігрові заняття за окремими програмами. Таке тематичне розмаїття занять дозволяє в повній мірі підтримати особистість учня під час його соціальної адаптації.

Робота психолога з батьками щодо соціалізації вихованців спрямована на просвіту батьків психолого-педагогічними знаннями про вікові

закономірності розвитку дитини та її особистісні характеристики; інформування про результати, отримані в процесі діагностичних обстежень, корекційно-відновлювальної роботи; корекцію дитячо-батьківських стосунків; залучення батьків до спільної навчально-творчої діяльності під час тренінгів, заходів, гурткових занять. Одним із пріоритетних напрямів роботи психологічної служби є превентивна діяльність і створення психолого-педагогічної системи роботи щодо збереження та зміцнення здоров'я вихованців.

Основні засади управління діяльністю педагогічного колективу ОЕНЦУМ, спрямованою на соціалізацію підростаючого покоління. Саме педагоги, які здатні до продуктивної творчої діяльності, управління розвитком навчально-виховного процесу, власної професійної компетентності, покликані задовольнити потреби особистості вихованців в успішній соціалізації. Тому в закладах позашкільної освіти важливо створити умови для становлення педагога-професіонала, здатного до дослідження та управління педагогічною діяльністю, що володіє інструментарієм діагностики процесу і результатів власної праці, способами обґрунтування шляхів і засобів його корекції та подальшого вдосконалення. Не менш важливим є розробка, впровадження та контроль якості системи управління, яка б забезпечувала ефективність означеної вище діяльності.

Тематика заходів для педагогів Миколаївської області визначалась ОЕНЦУМ на підставі діагностики потреб педагогічних колективів навчальних закладів області і включала актуальні питання розвитку позашкільної освіти, соціалізацію та соціальну адаптацію дітей під час освітнього процесу, тощо.

Для реалізації завдань методичної служби організовувалися семінари – практикуми, координаційно-методичні ради, тренінги, творчі звіти, кущові семінари, плантарії, браунбеги, тощо.

Щорічно студенти вищих навчальних закладів м. Миколаєва проходять педагогічну практику в ОЕНЦУМ.

Колекції живого куточку та навчально-дослідної ділянки демонструються під час екскурсій та є матеріальною базою для навчально-дослідницької роботи, роботи натуралістичних гуртків.

База ОЕНЦУМ активно використовується також викладачами вищих навчальних закладів Миколаєва для проведення занять, виробничої та педагогічної практик студентів.

В рамках співпраці з Миколаївським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти на базі ОЕНЦУМ проходять практичні заняття з біології та декоративно-ужиткового мистецтва для учителів області. Педагогічні працівники ОЕНЦУМ є викладачами на профільних курсах підвищення кваліфікації для керівників гуртків еколого-натуралістичного напрямку.

Також, педагоги ОЕНЦУМ беруть активну участь у проведенні курсів підвищення педагогічної кваліфікації при Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти.

Методистами ОЕНЦУМ у 2017 році проведено 175 консультацій для вчителів, керівників гуртків, заступників директорів з виховної роботи.

Налагоджена методична співпраця з вищими навчальними закладами згідно укладених угод: Миколаївським Національним аграрним університетом, Національним університетом імені В.О. Сухомлинського, Чорноморським державним університетом імені Петра Могили та міськСЮН. Укладений договір про співпрацю з Миколаївським обласним краєзнавчим музеєм, Південною філією інституту екології, зоопарком, міським центром реабілітації дітей – інвалідів, Миколаївської бібліотекою № 2 тощо.

З метою популяризації діяльності ОЕНЦУМ, три рази на рік (березень, серпень, грудень), педагоги центру оформляють виставку творчих робіт вихованців у Миколаївській обласній державній адміністрації.

В 2017 році ОЕНЦУМ організував і провів 2 конкурси для педагогів області: обласний конкурс «Я – педагог позашкільник» та обласний конкурс методичних розробок еколого-натуралістичного спрямування.

У 2017 році затверджено 10 навчальних програм з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку для організації навчально-виховного процесу в позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладах Миколаївської області («Екологічна журналістика», «Основи психології для підлітків», «Любителі тварин», «Юні зоологи-тераріумісти», «Юні квітникарі – аранжувальники», «Основи хімії», «Юні зоологи», «Основи науково-дослідницької діяльності», «Фотонатуралісти», «Природа крізь призму англійської мови»).

Засідання лабораторії педагогічної майстерності, педагогічної creative studio (креатив-студії), відкриті заняття, взаємовідвідування тематичних занять допомогли педагогічному колективу ОЕНЦУМ підвищити свою педагогічну майстерність. Для молодих керівників гуртків організовано наставництво (працює Школа молодого педагога). В методичному кабінеті працює бібліотечка «На допомогу керівникам гуртків», яка постійно поповнюється посібниками з профілів гуртків. Кожний педагог працює над індивідуальним планом самоосвіти та проблемною темою, яка є складовою проблемної теми закладу.

Соціальні й економічні процеси, які відбуваються в нашій країні, висунули проблему активізації людського фактору, а це означає і задачу вмілого формування, і виховання особистості, її соціалізація. Державна політика в галузі виховання дітей та молоді розглядаються перш за все через реалізацію можливостей дитини як громадянина-патріота України, усвідомлення свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей.

Для реалізації цих завдань організаційно-масовий відділ Миколаївського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді створює оптимальні умови для саморозвитку та самореалізації особистості. Відповідно педагоги постійно займаються пошуком нових педагогічних методів та прийомів організаційно-масового та виховного

процесу, який сприяє становленню особистості, фізично і морально здорової, професійно зорієнтованої, успішної, здатної протистояти впливам асоціального середовища

План роботи відділу є системою поглядів педагогічного колективу спрямованою на оптимізацію соціально-педагогічних умов створених для виховання, творчого розвитку й соціалізації учнівської молоді у загальноосвітньому навчальному закладі. Він розробляється з урахуванням освітніх завдань, специфіки діяльності закладу: організації виховної та організаційно-масової роботи, упровадження компетентнісного та культурологічного підходів.

Напрямки організаційно-масової роботи

- патріотичний;
- екологічний;
- народознавчий;
- валеологічний;
- трудовий;
- превентивний;
- профорієнтаційний.

Традиційними та найбільш популярними заходами для вихованців гуртків Миколаївського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді є:

- День народження ОЕНЦУМ;
- День відкритих дверей;
- свято козацького кулішу,
- ярмарок корисних справ до Дня святого Миколая,
- День зустрічі птахів;
- конкурс «Гуртківець року»,
- Виїзний практикум «Зелена олімпіада»;
- Ділова профорієнтаційна гра «Перспектива»;
- Екологічні рейди («Чисте подвір'я», «Прибережні смуги», «Збережемо первоцвіти»);
- Урочиста посвята в юннати, тощо.

Робота психолога з педагогічним колективом з питань соціальної адаптації вихованців гуртків.

У своїй навчально-виховній діяльності педагог повинен враховувати систему чинників, механізмів та умов навчання виховання особистості на конкретному віковому періоді.

Зокрема, необхідно зважати на провідний тип діяльності, що має вирішальний вплив на розвиток особистості, на характер соціальної ситуації розвитку, а також враховувати основні суперечності психічного та особистісного розвитку вихованця. Все це є основою для вибору методів, способів впливу, визначення завдань виховання.

Становлення і розвиток особистості зумовлюється якісно новою соціальною ситуацією розвитку. Зміна становища учня у суспільстві, підвищення вимог до нього, зміна характеру та ускладнення навчальної

діяльності, зростання ролі участі дитини в різних видах групової діяльності та інші чинники зумовлюють цілий ряд специфічних особливостей у розвитку особистості учнів. Особливо гостро питання соціальної адаптації стає в підлітковому віці.

Зокрема, у підлітка виникає суперечливість між його прагненнями і домаганнями дорослості та реальними можливостями, подолання яких стає рушійною силою розвитку. Врахування цієї суперечливості у виховній роботі з учнями цього віку має особливе значення. Тенденція до дорослості та самостійності є важливим явищем в особистісному розвитку підлітка. Вона пов'язана з його переорієнтацією з норм поведінки і цінностей, характерних для дітей, на норми і цінності дорослих.

У зв'язку з цим педагог повинен адекватно уявляти психологічно обґрунтований рівень розвитку вихованця-підлітка.

Підліток має знати, що він відповідає за свої стосунки з іншими людьми, за свою поведінку у різних сферах діяльності, за становлення і саморозвиток свого «Я» та за інших людей. Важливо, щоб учні брали на себе відповідальність за свої вчинки, виходили за межі актуальної необхідності в потенційну. Доцільно спонукати вихованців до проблемного пошуку і формування адекватних критеріїв відповідального виконання обов'язків. Варто допомагати вихованцям усвідомлювати негативне у власній поведінці та діяльності.

Емоційна атмосфера, сприятлива для розвитку особистості учня, також є умовою соціальної адаптації. Емоційна атмосфера визначається настроєм, увагою педагога до своїх вихованців, дітей один до одного і до керівника гуртка, розумінням психологічного стану оточуючих. Негативний вплив на формування емоційної культури може мати «психологічний клімат», який будується в колективі на засадах несправедливості, приниженні почуття людської гідності, на порушеннях контакту між учителем та учнем.

Однією з головних причин ускладнень у спілкуванні керівника гуртка з вихованцями підліткового віку є надмірна авторитарність педагога. Вона виявляється у категоричності власних суджень, у невмінні вислухати дитину та зрозуміти її, у підвищеній критичності до вчинків інших та недостатньо об'єктивному, самокритичному ставленні до власної поведінки, у стримуванні самостійності та ініціативи учнів. Негативний психологічний клімат у колективі веде до конфліктних ситуацій і закріплює негативні емоції, які можуть передаватися від людини до людини. Будь-яке посягання на гідність особистості може стати причиною депресії або афекту як у педагогів, так і в учнів.

Особлива роль в установленні позитивного емоційного клімату належить педагогу, його професіоналізму, вмінню впливати на почуття учнів, здібності так захопити дітей, щоб навчання було для них радісним, цікавим. Уміння володіти собою і здатність розуміти настрій учнів, постійний контроль за власними емоційними реакціями й емоційним станом підлітків, прагнення і вміння вносити у стосунки позитивні емоції, засобом виявлення яких є прояв доброти і взаємоповаги, стає позитивним для: створення

емоційної атмосфери заняття, яка забезпечує умови для виховання соціальної адаптації учнів.

Керівник гуртка, який стоїть на позиціях педагогіки партнерства та співробітництва, повинен давати можливість кожному висловити власну думку, привчаючи однокласників уважно вислухати його та спробувати зрозуміти. Дуже важливо, щоб учні з повагою ставилися один до одного, висловлювали власну думку тактовно, не ображаючи нікого, на помилки інших вказували обережно, аби того, хто помиляється, не кривдити. Дотримання етики дискусії допоможе дітям у майбутньому, навчить їх жити серед людей – цінувати і шанувати їх, не ображати і водночас ввічливо, але наполегливо відстоювати свої погляди, не дозволяючи іншим принижувати себе.

Підтримуючи прагнення підлітка до дорослості та самостійності педагог створює можливості для соціально цінної спрямованості активності учнів. Така підтримка проявляється у довірі вихователя до можливостей підлітка, у нових способах і формах взаємодії з ним, у наданні йому широких можливостей для прояву ініціативи, самостійності, творчості, а також одночасно, відповідальності. Це винятково важливо для розвитку самоусвідомленості підлітка, розвитку таких якостей, як впевненість у власних силах, вимогливість до себе, самокритичність, відповідальність, вольових якостей і розвитку здатності до саморегуляції поведінки.

Умовою успішної соціальної адаптації вихованців є і накопичення позитивного досвіду, створення ситуацій успіху.

Педагог повинен знайти такі засоби заохочення, які б дозволили йому в кожному з дітей помітити й заохотити щось позитивне: в одних – здібність аналізувати окремі факти, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; в інших – пошуки додаткової інформації з даного предмета, а може, й спроби нестандартного підходу до виконання запропонованих завдань.

Головне – заняття гуртка повинно стимулювати в учня віру в свої можливості, підносити його авторитет серед оточуючих. Слід дати можливість самоутвердитися кожному учневі, а не лише обраним, тим самим учитель захистить своїх вихованців від надмірної самовпевненості в одних та заниженої самооцінки й заздрості в інших.

Успішна соціальна адаптація вихованців буде забезпечена за умови, якщо педагог буде розглядати процес навчання та виховання як творчу діяльність, основу на педагогічному прогнозуванні, педагогічній майстерності, умінні поважати учня.

Взаємодія між психологічною і методичною службами закладу здійснюється через спільну науково-методичну роботу, проведення засідань педради, методичної ради, методичних об'єднань навчальних відділів закладу тощо.

Робота з педагогічним колективом здійснюється за напрямками: діагностичним, консультативно-просвітницьким та психолого-методичним. В рамках діагностичної роботи практичним психологом проводяться спостереження за особливостями навчально-виховного процесу під час

відвідування відкритих занять, за соціально-психологічним кліматом гуртка. Щомісяця проводяться тематичні заняття «Час психолога»; під час яких розглядаються проблеми використання інтерактивних технологій навчання, створення ситуацій успіху на заняттях, розвиток творчих здібностей вихованців, питання самоосвіти та самовдосконалення педагога тощо.

Психодіагностична діяльність з педагогами:

- Спостереження за особливостями навчально-виховного процесу під час відвідування відкритих занять
- Спостереження за особливостями навчально-виховного процесу під час відвідування гурткових занять молодих фахівців
- Спостереження за формуванням навичок здорового способу життя на заняттях гуртків
- Вивчення особливостей соціально-психологічного клімату гуртка
- Діагностика творчого мислення
- Індивідуальна психодіагностика
- Просвітницька діяльність практичного психолога,
- виступи перед педагогами на «Часі психолога»
- Тренінгові технології в роботі керівника гуртків;
- Розвиток творчих здібностей педагога засобами критичного мислення;
- Засоби стимулювання творчої активності вихованців на заняттях гуртків;
- Робота педагога з дітьми з особливими потребами;
- Технологія ТРВЗ в роботі керівника гуртка;
- Активні форми навчально-пізнавальної діяльності на заняттях гуртків;
- Творчий потенціал педагога – найважливіша умова розвитку креативності вихованців;
- «Профорієнтаційна робота керівника гуртка».
- «Роль критики в самовдосконаленні педагога. Як адекватно сприймати критику»;
- «Спостережливість як одна зі складових успіху педагога»;
- «Тімблдінг та його роль в СПК колективу»;
- «Саморефлексія в педагогічній діяльності»;
- «Система цінностей особистості»;
- «Створення ситуації успіху на заняттях гуртків»;
- «Засоби самоорганізації та самоконтролю у навчальній та методичній роботі керівника гуртків»;
- «Використання соціальних мереж в роботі керівника гуртка»;
- «Здоров'язберігаючі технології в роботі керівника гуртка».

Корекційно-відновлювальна діяльність психолога з педагогами

Центру

- Тренінгове заняття «Будинок наших відносин» (мета: згуртування колективу педагогів);

- Тренінг організаторських здібностей (мета: командостворення, навчання навичкам прийняття, ухвалення групового рішення; діагностика рольового розподілу, розкриття й прояв організаторських якостей);

Тренінг «Розуміння інших – ключ до успіху» (мета: сформулювати вміння розпізнавати й переборювати бар'єри й помилки розуміння);

- Тренінгове заняття «Професійно-особистісний саморозвиток педагога» (мета: активізація творчих здібностей педагогів);

- Тренінгове заняття «Профілактика емоційного вигорання педагога» (завдання: інформування про феномен «професійного вигорання», його причини та наслідки; визначення шляхів його профілактики та подолання; опанування антистресовими техніками);

- «Педагогічне кафе» «Актуальні питання сьогодення» (за технологією «Світове кафе») (мета: активізація самоосвітньої діяльності педагогів, підвищення методичної підготовки педагогів із технологій сучасного заняття);

- Тренінгове заняття «Формування критичного мислення керівника гуртка» (мета: формування професійних компетенцій керівників гуртків щодо ефективного формування навичок критичного мислення);

- Самоаналіз роботи за минулий навчальний рік (мета: виявити актуальні проблеми під час гурткової роботи, допомогти скласти стратегію їх ефективного вирішення).

За наслідками відвідування гурткових занять, психодіагностичного дослідження керівникам гуртків ОЕНЦУМ надаються рекомендації щодо особливостей спілкування з вихованцями, особливостей проведення занять з учнями різного віку. Проводяться консультації для учнів-членів ТВ МАН щодо написання науково-дослідницьких робіт з психології. Для вихованців гуртків, батьків психологом ОЕНЦУМ проводяться індивідуальні консультації. В рамках консультаційної діяльності надаються також індивідуальні та групові консультації з питань оптимізації навчально-виховного процесу, специфіки роботи з творчо та інтелектуально обдарованими дітьми та підлітками, дітьми різних соціальних категорій: «група ризику», із сімей, які знаходяться в складних життєвих умовах, вимушених переселенців, батьки яких знаходяться в зоні АТО, а також з батьками вихованців.

Педагогічний процес позашкільного закладу – процес динамічний, який базується на інтересі дітей, співпраці вихованців, педагогів, сім'ї та школи, що проходить під час дозвілля, в максимально комфортних психологічних умовах взаємовідносин. Творчість є необхідним елементом кожного компонента позашкільного педагогічного процесу. Головними напрямками соціально-педагогічної роботи позашкільного закладу є:

- створення умов для здобуття додаткової освіти дітьми і молоддю шляхом їх участі в науковому, біологічному, декоративно-ужитковому, екологічно-натуралістичному, патріотичному та інших видах діяльності;

- організація разом із дітьми та молоддю їх змістовного дозвілля;
- сприяння впровадженню нових форм, методів і засобів навчання і виховання, широке використання методу колективних творчих справ та ін.;
- створення системи пошуку, розвитку, підтримки юних талантів і обдаровань для формування творчої та наукової еліти в різних галузях знань і суспільного життя; стимулювання творчого самовдосконалення дітей та учнівської молоді;
- задоволення потреб дітей і учнівської молоді в професійному самовизначенні, відповідно до їх інтересів і здібностей.

Отже, соціальна адаптація вихованців в позашкільному навчальному закладі сприяє гуманізації позашкільного мікросоціуму. Це проявляється у його особистісній зорієнтованості; спрямованості на те, щоб кожен вихованець став повноцінним, самодостатнім, творчим суб'єктом діяльності, вільною і самодіяльною особистістю. Учня з високим рівнем соціальної адаптації характеризує реалістична самооцінка, почуття визнання себе, адекватності і стабільності володіння власним «Я»; розуміння та адекватне суб'єктивне сприйняття соціальної дійсності; врівноваженість, стабільний емоційний стан, оптимістичні погляди на життя; моральність вчинків тощо. Такі учні користуються визнанням однолітків і дорослих (батьків, педагогів), мають позитивні стосунки з оточуючими; звичайно не мають стійких проблем з навчанням, з інтересом ставляться до занять у школі та позашкільному навчальному закладі. Отже, учнів з високим рівнем соціальної адаптації можна охарактеризувати як таких, що мають відносно стійкий стан психічного, фізичного та соціального благополуччя.

Підводячи підсумок, хочеться ще раз наголосити, що саме позашкільний заклад створює оптимальні умови для впровадження методів соціалізації і визначає її дієвим фактором формування творчої особистості.